

Ad galathas

pertinet hereditas. Sicut promissiones abrahe facta. Romanorum nono. Non qui filii sunt carnis sed qui sunt filii promissionis habent hereditatem in semine dei.

CAPITULUM III.

Dico autem quanto tempore heres paruulus est nihil differt a seruo. cum sit dominus omnium. sed sub tutoribus et actoribus est usque ad prescriptum tempus a patre. Ita et nos cum essemus paruuli sub elementis mundi eramus seruientes.

Postquam ostendit apostolus legis defectum: hic sequenter ostendit gratie dignitatem. Et primo per exemplum humanum. Secundo per exemplum creature ibi. (Dicite mihi quod sub lege vultis esse etc.) Circa primum duo facit. Primo ostendit dignitates gratie primitiue status veteris legis per similitudinem a lege humana sumptam. Secundo ostendit quod ipsi facti sunt particeps humani dignitatis per fidem ibi. (Nisi autem estis filii dei etc.) Tertio arguit ipsos eo quod hanc dignitatem continebant ibi. (Sed tunc quid ignorantes deum etc.) Circa primum duo facit. Primo ponit similitudinem. Secundo adaptat eam ad propositum ibi. (Ita et nos cum essemus etc.) Notandum est autem quod in proposita similitudine quatuor tangit apostolus. Primo quidem dignitatem: quia non est seruus: sed heres. Unde dicit. (Quanto tempore heres etc.) Quod aptat et refert ad populum iudeorum: qui fuit heres promissionis abrahe. ps. Elegit nos in hereditatem sibi. Et ad christum qui est heres omnium. Debe. i. Quem constituit heredem vniuersorum. Secundo eius paruitatem. Unde dicit. (Paruulus est etc.) quia et iudei paruuli erant secundum statum legis. Amos. 7. Quis suscitabit iacob: quia paruulus est: sicut et christus paruulus factus est per incarnationem. Esa. 9. Paruulus natus est nobis etc. Sed nota quod apostolus aliquando assimilat paruulo statum legis: sicut hic. Aliquando statum presentis vite. per cor. 13. Quando eras paruulus etc. Cuius ratio est: quia status veteris legis est sicut paruulus per imperfectionem cognitionis in christo ad statum gratie et veritatis: quod per christum facta est. Sic et status presentis vite: in qua videmus per speculam in enigmate est sicut paruulus comparatus statui future vite: in qua est perfecta dei cognitio: quia vix sicuti est. Tertio eius subiectionem cum dicit. (Nihil differt a seruo cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus etc.) Propter. n. fuit est quod sit subiectus alicui domino. Puer autem quantum paruulus est: quia non habet cognitionem perfectam: et vsum libere voluntatis: per defectum etatis committit custodie aliorum: qui et bona sua defendunt: et hi dicuntur tutores: et negocia agunt: et hi actores noian. Et ideo sic sit dominus omnium rex suorum: tamen in quantum subiectus aliis nihil differt a seruo. Esa. 44. Et nunc seruus meus iacob etc. Sed notandum est quod in populo iudaico alii erant simpliciter serui: illi scilicet qui per timorem pene et cupiditatem temporalium: quod lex permittebat legem seruabant. Aliqui vero erant: qui non erant serui simpliciter: sed quasi serui existentes: erant vere filii et heredes: qui licet attenderent exterius ad temporalia et vitarent penas: nihilominus tamen in eis finem non ponebant: sed accipiebant ea ut figuram spiritualium bonorum. Unde licet videretur nihil exterius differre a seruis: in quantum cerimonias et alia legis mandata seruabant: tamen erant domini: quia non ea intentione eis utebantur: ut serui: quia illis utebantur amore spiritualium bonorum quam figurabant. Serui vero timore pene et cupiditate terrene comoditatis. Christus erat et quasi seruus: quia licet sit dominus omnium secundum illud ps. Dixit dominus domino meo etc. tamen nihil videbatur differre a seruo in exterioribus: in quantum homo. phil. 2. Exinanivit semetipsum formam serui accipiens et habitum inuentus ut homo. Sub tutoribus autem et actoribus erat: quia sub lege factus erat ut dicitur in scriptura eodem. Factus

sub lege. Et homines subditus: ut dicitur in luce. 2. Erat subditus illis. Quarto ponit temporis congruitatem cum dicit. (Usque ad prescriptum tempus a patre) quod sicut heres secundum determinationem patris prescripto tempore sub tutoribus est: ita et lex determinatum tempus habuit a deo quantum diu deberet durare: et quantum diu heres. scilicet populus iudeorum esset sub ea. Sicut et prescriptum tempus fuit a patre quod christus non erat facturum miracula et ostenditur dominus preteritis diebus. Jo. 2. Nondum venit hora mea. Hanc similitudinem adaptat cum dicit sequenter. (Ita et nos etc.) Et primo adaptat eam quantum ad iudeos. Secundo quantum ad christum ibi. (At ubi venit plenitudo temporis). Dicit ergo. Dico quod quanto tempore heres paruulus est etc. Et ita nos iudei cum essemus paruuli in statu legis veteris: sub elementis mundi eramus seruientes. id est sub lege quam temporalia promittebat. Esa. i. Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. Et imminabat penas temporales. Vel lex vetus dicitur elementum: quia sicut pueri qui sunt instruendi ad sciendum propter prescriptum elementum illius scientie per quam manducant ad illam scientiam: ita lex veteris proposita est iudeis: per quam manducarent ad fidem et iusticiam. supra. 3. Lex pedagogus noster fuit in christo. Vel sub elementis. id est corporalibus rebus ritibus quos seruabant: sicut lunares dies neomenias et sabbatum. Nec tamen instans est: quod per se non differret a paganis: quia elementum seruiebant huius mundi cum eis non fuisset iudei seu cultum impederet: sed sub eis deo seruiebant et eum colebant: gentiles vero elementis seruientes eis diuinum cultum impendebant. Ro. 2. Seruierunt creature potius quam creatori etc. Sicut autem necessarium quod iudei sub elementis huius mundi deseruirent deo: quia iste ordo est congruus nature humane ut a sensibilibus ad intellectualia perducantur.

Lectio.

II.

Ubi venit plenitudo temporis: misit deus filium suum factum ex muliere factum sub lege: ut eos qui sub lege erant redimeret: ut adoptarent filios recipere.

Hic adaptat apostolus similitudinem propositam ad christum. Et per ponit adaptatio. Secundo finis rei in qua similitudo adaptatur ibi. (Ut eos qui sub lege erant etc.) Sciendum est autem: quod supra in similitudine proposita quatuor ostendit per ordinem: sic dicitur est. Dicit autem illa quatuor adaptans ad christum incipit ab ultimo. scilicet a determinatione temporis cuius ratio est: quia ideo tempus fuit in quo christus fuit humiliatus: et in quo fideles fuerunt exaltati. Et ideo dicit. (At ubi venit plenitudo temporis). id est postquam tempus: quod fuerat prescriptum a deo patre de mittendo filio suo erat completum: et homo accipitur. Luc. 2. Impleti sunt dies etc. Dicit autem plenitudo tempus illud per plenitudinem gratiarum: quod in eo datur. Sicut illud ps. Splendore dei repletum est agnus etc. Item per impletionem figurarum veteris legis. Mat. 5. Non veni solvere legem etc. Item per impletionem promissionum. Dan. 9. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna. Hoc autem quod dicit. (At ubi venit plenitudo temporis etc.) Sicut et in aliis scripture locis ubi tempus circa christum impleri dicitur: non est referendum ad fatalem necessitatem: sed ad diuinam ordinationem: de qua dicitur in ps. Ordinatione tua preuerunt dies etc. Assignat autem duplex ratio quare illud tempus per ordinatum est ad aduentum christi. Una sumitur ex magnitudine. Quia enim magnus est qui venturus erat: oportebat: et multis indicibus et multis preparationibus homines ad aduentum eius disponi. Debe. primo. Multifarie multisque modis etc. Alia ex ordinatione venientis. Quia enim medicus erat venturus oportebat quod ante aduentum suum vincerent homines de morte: et quantum ad defectum scientie in lege nature: et quantum ad defectum virtutis in lege scripta. Et ideo oportuit vtriusque. scilicet legem nature et legem scripture aduentum christi precedere: et adaptat quantum ad hereditariam dignitatem cum dicit. (Misit deus filium suum). scilicet proprium et naturale. Et si filius ergo et heres. Dicit autem filium suum: id est proprium naturalem et vniuersum non adoptiuum. Jo. 3.

Sic deus dilexit mundū vt rē. Misit inq̄ eū nō a se separātū: q̄ missus est per hoc q̄ assumpsit humanas naturas: r̄ tamē erat in sinu patris. Joā. p̄. Unigenitus q̄ est in sinu patris eternāl̄. Joā. 3. Nemo ascēdit in celus nisi q̄ descēdit de celo fili⁹ hoīs q̄ ē in celo. Quilibz descēderit p̄ assūptionē carnis: tñ ēi celo. Itē misit eū nō vt eēt vbi p̄ non erat: q̄ licz in p̄pā venerit p̄ p̄tā carnīs: i mūdo tñ erat p̄ p̄tā deitatis: vt d̄r Joā. p̄. Similr nō misit euz quasi ministrum: quia sua missio fuit assumptio carnīs non depositio maiestatis. Misit ḡ deus filium suū ad sananduz inq̄ deuiationē concupiscibilis r̄ ad illuminanduz ignorantiaz rōnalis. ps. Misit verbum suum rē. Misit etiam ad liberanduz a potestate demonis cōtra infirmitatē irascibilis. Esa. 19. Mittet eis saluatorez qui liberet eos. Itē ad remediū ab obligatione eterne mortis. Osee. 13. De manu mortis liberabo eos: de morte redimaz eos. Itē ad saluanduz ab eoz peccatis. Jo. 3. Nō misit deus filius suum in munduz vt iudicet mundū: sed vt saluetur mundus p̄ ipsuz rē.

¶ Tertio adaptat similitudinē q̄tum ad paruitatē. cum dicit. (Factus ex muliere.) Esa. 9. Paruulus natus est nobis rē. Philip̄. 2. Exinanitit semetipsuz rē. Paruuz se fecit nō dimittēdo magnitudinē: s̄ assumēdo paruitatē. In hoc autē q̄ dicit. Factus ex muliere: cauendi sunt duo errores. s̄. forini qui dicit christuz puruz hoīez esse r̄ ex virgine p̄ncipium essendi sumpsisse: r̄ ideo ita dicit ipsuz factus ex muliere quasi totalr̄ ininituz ex ea sumpsit. Sed hoc ē falsum: q̄ est cōtra illud quod dicitur. Romā. p̄mo. Qui factus est ei ex femine David fm̄ carnē. nō dicit fm̄ personā que est ab eterno. s̄ ipsa ypostasis filij dei. Un̄ sicut cuz scutus sit albus de nouo nō oportet dicere q̄ ipsa substantia scuti de nouo fiat: s̄ q̄ ei de nouo albedo accesserit: ita ex hoc q̄ filius dei de nouo carnē assumpsit nō oportet dici q̄ persona christi de nouo sit facta: sed q̄ natura humana ei de nouo aduenit sicut corpori cuz absq̄ sui mutatione quedaz accidit. Aliqua enī adueniūt alicui r̄ inmutat ipm̄: sicut forme r̄ qualitates absolute. Quedā vero absq̄ mutationē adueniūt: r̄ huiusmodi est assumptio carnīs fm̄ q̄ dicit relationē. Unde p̄ hoc p̄sona vbi in nullo mutatur. Et inde est q̄ in diuinis vtimur bis que relationem significant etiā ex tempore. Unde dicimus. Domine refugius factus es nobis: r̄ q̄ deus fact⁹ est homo. Nō autē vtimur formis absolutis: vt deus factus est bonus sapiēs r̄ huiusmodi. Itē vitandus est error Debeonis qui dicit christuz ex ioseph semine esse natus motus ad hoc ponēdus: p̄ hoc quod dicitur ex muliere. Naz fm̄ euz mulier corruptionē iportat tantū. Sed hoc est falsum: quia hoc nomē mulier in sacra scriptura designat etiaz sexuz naturalez: fm̄ illud Gen. 3. Mulier quā dediisti mihi rē. vocat enī eā mulierē que tamē adhuc erat virgo. Per hoc etiā quod dicitur ex muliere factus destruitur duo errores. s̄. valētini dicētis christū nō sumpsisse corpus de virgine s̄ attulisse illud de celo r̄ beatā virginē: sicut p̄ fistulam seu cānale trāstulisse. Sed hoc est falsum: quia si verū esset quod dicit nō fuisset factus ex muliere: vt apostolus dicit. Nec enīz prepositio ex causaz materialē designat. Itē error nestoris dicētis beatā virginē nō eē matrē filij dei: sed filij hominis: q̄ falsum esse ostēditur: p̄ hoc q̄ dicit apostolus hic. Quis misit deus filius suuz factus ex muliere. Qui enīz fit ex muliere est filius eius. Si ergo filius dei est factus ex muliere. s̄. ex beata virgine manifestus est q̄ beata virgo est mater filij dei. Licet autē possit dici natus ex muliere: signāter tamē dicit factus r̄ nō natus. Nasci enīz aliquid est ipsum pduci nō soluz ex p̄ncipio cōiuncto: s̄ fieri etiā ex p̄ncipio separato. Archa enī fit ab artifice: s̄ fruct⁹ nascitur ex arboze. P̄ncipiuuz autē humane generationis est duplex. s̄. mate-

riale: r̄ q̄tum ad hoc christus processit ex p̄ncipio iuncto: quia materiā sui corporis sumpsit ex virgine. Unde fm̄ B dicitur nasci de ea. Mat. p̄. De qua natus est iesus rē. Aliud est p̄ncipiuuz actiuū: q̄ quidē in christo q̄tum ad id q̄ p̄ncipium habuit. i. q̄tum ad formationē corporis nō fuit cōiunctuz sed separatus: quia virtus spiritus sancti formauit illud. Et q̄tum ad hoc nō dicit natus ex muliere: s̄ factus quasi ex p̄ncipio exteriori. Ex quo p̄ q̄ hoc q̄ dicit ex muliere: nō dicit corruptionē: q̄ dixisset natū r̄ non factuz.

¶ Quarto adaptat similitudinē q̄tum ad subiectionē cū dicit. (Factus sub lege.) Sed cōtra est q̄ dicitur infra. 5. Si spiritu ducimini nō estis sub lege. Si ergo christus nō soluz est spūalis sed etiaz dator spūs: incōuenienter videt̄ dici q̄ sit factus sub lege. Respōdeo dicēdū est q̄ esse sub lege dicitur duplr̄. Uno modo: vt ly. sub denotet solā obf̄ uatiā legis: r̄ sic xps fuit factus sub lege: q̄ circūcisus fuit r̄ in tēpo p̄sentatus. Mat. 5. Nō veni legē soluere rē. Alio modo: vt ly sub denotet oppressionē. Et hoc modo ille d̄r eē sub lege qui timore legis opprim̄: r̄ hoc modo nec xps nec viri spirituales dicunt̄ esse sub lege.

¶ Cōsequēter cum dicit. (Ut eos qui sub lege rē.) Ponit fructum rei: in qua similitudo adaptatur. s̄. q̄ ideo voluit isto tēpoze fieri subiectus: vt heredes fierēt magni r̄ liberi. Et hec duo ponit r̄ p̄mo fructū liberationis contra subiectionē. Et ideo dicit. Ut eos qui sub lege erāt. i. sub maledictio r̄ onere legis liberaret. supra. 3. Christus nos redemit de maledicto legis rē. Scōdo fructū exaltationis: in q̄tum adoptamur in filios dei p̄ hoc q̄ accipimus spiritū christi r̄ p̄formamur ei. Roma. 8. Si quis spiritū christi non habet rē. Et hec adoptio specialr̄ competit christo: q̄ nō possumus fieri filij adoptiui nisi cōformemur filio naturali. Ro. 8. Quos p̄sciuit cōformes fieri imaginis filij ei⁹ rē. Et q̄tum ad hoc dicit. Ut adoptionē filioz recipereamus. i. vt per filius dei naturalēz efficeremur filij adoptiui.

Lectio.

III.

Quoniam autem estis filij dei misit deus spiritus filij sui in corda vestra. clamantis abba pater. Itaqz iaz non est seruus sed filius. Quia si filius r̄ beres per deum.

¶ Supra apostolus ostēdit bñficiū iudeis exhibitū: hic ostēdit hoc bñficiū etiam ad gētiles p̄tinere. Et p̄mo pponit ipm̄ beneficium. Secundo modū adipiscēdi ibi. (Misit de⁹ spiritū rē.) Tertio manifestat eius fructū ibi. (Itaqz iaz nō est rē.) Dicit ḡ. Quia beneficium adoptionis filioz dei nō soluz p̄tinet ad eos qui sub lege erāt: sed et ad gentiles. Et ideo dicit. Quoniam estis filij dei: id est q̄ sitis filij dei ista de causa factum est: quia non soluz iudei: sed etiā omnes alij qui in filium dei credūt adoptātur in filios rē. Joā. p̄mo. Dedit eis potestatē filios dei fieri rē. Modus autē adipiscēdi illud donū ē p̄ missionē spiritus filij dei in corda vestra. Augustinus autē dicit q̄ xps in carne xp̄is predicauit iudeis p̄ncipalr̄: gētibz autē perfunctorie. Roma. 15. Dico xpm̄ iesum ministrū fuisse circūcisionis rē. Et ideo quod p̄tinet ad statū iudeoz conueniēter attribuitur christo. Et q̄ possent dicere isti galathas nō eē adoptatos in filios dei cū xps ex eis carnē nō sumpsit nec eis p̄dicauerit. vñ nō videbant in aliquo xpo iungi. Itē apl̄us modū huius adoptionis demōstrans dicit. q̄ r̄ si non fuerūt iuncti xpo fm̄ carnē. s̄. q̄tum ad gēte neqz fm̄ p̄dicationē: tamē fuerunt cōiuncti per spūm r̄ ex hoc adoptati sunt in filios dei. Unde cōuersio gētiliuz spūaliter attribuit spūi scō. Et iō petrus quādo fuit reprehensus q̄ a iudeis iussit predicare gentilibz excusauit se per spiritum sanctum dicens.

Ad galathas

Act. ii. Nō posse resistere spiritui sancto cuius instinctu hoc fecerit. Et ideo quia misit deus pater spiritū filij sui in cor da nostra: indeozus scz z gentiliuz coniungimur chris̄to: et per hoc adoptamur in filios dei. ¶ Sc̄iēduz est q̄ si ali cubi in scriptura inuenitur spiritus sanctus mitti a patre. Joā. i. 4. Paraclitus autē spiritus sanctus quē mittet pater zc. Aliquādo vero a filio. Joā. i. 5. Quis venerit paraclitus quē ego mittā vobis zc. Nihilomin⁹ tñ spūsc̄us cōmunis est patri z filio z ab vtroq; pcedit z ab vtroq; datur. Et ideo est q̄ vbiq; inuenitur q̄ pater mittat spiritus sanctus fit mēto de filio: sicut in premissa auctoritate dicitur quē mittet pater in nomine meo. Et similr vbi dicitur mitti a filio fit mentio de patre. Unde dicit: quē mittam vobis a patre. Et etiaz hic cuz dicit. Misit deus pater spiritus san ctus: statim fit mentio de filio cuz dicit filij sui. Nec refert si alicubi dicatur spiritus sanctus soluz a patre pcedere: qz ex quo filius mittit euz manifestus est q̄ ab ipso pcedit. vñ spūsc̄us dicitur spiritus filij sicut mittētis: z sicut a quo pcedit: z sicut a quo hz spiritus sanctus quicquid hz si cur z a patre. Joā. i. 5. Ille me clarificabit: qz de meo acci piet zc. Dicit autē in corda. quia duplex est generatio. Una carnalis que fit p semē carnale missum in loco generatio nis: qd̄ quidē semē licet sit q̄titate parū: tamē virtute cōtinet totuz. Alia ē spūalis que fit p semē spūale trāmissuz in locuz spūalis generationis: qui quidē locus est mēs seu cor hominis: qz in filios dei generamur per mētis renoua tionem. Semē autē spirituale est gratia spiritus sancti. p̄ Joā. vlt. Qui natus est ex deo non peccat: quoniaz genera tio dei confuat eum zc. Et hoc semen est virtute continēs totam perfectionē beatitudinis. Unde dicitur pignus z arra beatitudinis. Ephe. p̄mo. Ezech. 39. Dabo spiritū no uum zc. ¶ Clamantē. i. clamare faciētēz. Abba pater. Nō magnitudine vocis: sed magnitudine et seruire affectus. Tunc enī clamamus abba pater quando per affectuz ac cendimur calore spiritus sancti ad desideriu dei. Roma. 8. Non accepistis spiritus seruitutis zc. ¶ Abba pater zc. Idē autē est in significatione abba quod est hebreuz: z pa ter quod est latinuz: z patir quod est grecuz. Et vtrūq; po nit vt ostēdat q̄ gratia spiritus sancti cōmuniter se hz q̄tū ad vtrūq; populuz q̄tum est ex se.

¶ Consequēter cuz dicit. (Itaq; iam non ē seruus zc.) Po nit fructum huius beneficii. Et p̄mo q̄tum ad remotionē omnīs malicia quo liberamur per adoptionē spiritus sancti z hec est liberatio a seruitute. Et q̄tuz ad hoc dicit. Itaq; scilicet quia spiritus clamat in nobis pater. iaz a tempore gratie non est aliquis nostruz qui in chris̄to credimus ser uos s; amicos zc. Roma. 8. Nō accepistis spiritus seruitutis zc. Sed est filius. Roma. 8. Ipse spiritus testimoniu reddidit spi ritui nostro q̄ sumus filij dei. Licet enī cōditiōe serui si mus quia dicitur Luc. i. 7. Quis feceritis omnia que prece pra sunt vobis dicite fui inutiles sumus: tamē non sumus serui malinoli: ex timore scilicet seruiētēz: qz tali seruo de bentur tortura z compedes: sed sumus filij boni z fideles z amore seruiētēz: z ideo libertatem per filiu consequi mur. Jo. 8. Si fili⁹ vos libauerit: vere liberi eritis. ¶ Se cundo ponit fructū q̄tum ad cōsecutionē oīs boni: z q̄tū ad hoc dicit. Quod si filius z heres p̄ deuz. Roma. 8. Si filij z he redes: heredes quidē dei zc. Nec autē hereditas est pleni tudo oīs boni: cuz nihil aliud sit q̄ ipse deus: fm̄ illud. ps. Domin⁹ pars hereditatis mee zc. Hebr. i. 5. dixit ad abraaz. Ego merces tua magna nimis zc. ¶ Dicit autē. Per deū: quia sic iudei hereditatē adepti sunt p̄ dei repromissionē z iusticiā: ita z gētilēs p̄ deuz. i. p̄ dei misericordiā. Roma. 8. Hētes autem supra mīa honorare deū zc. Uel p̄ deū. i.

p̄ dei opationē. Esa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine.

¶ Lectio. III.

Ed tunc quidē ignorantes deuz his qui natura non sunt dij seruiebatis.

Nunc autem cuz cognoueritis deū: immo cogniti sitis a deo: quo mō cōuertimini iterum ad infirma z egena

elemēta quibus denuo fuire vultis. Dies obf uatis z mēses z tempora z annos. Timeo ne forte sine causa laboraueris in vobis. Estote si cut ego: qz z ego sicut vos.

¶ Posita dignitate bñficii gr̄e: z ostēsa p̄ exēplū humanū: h̄ apls arguit galathas q̄ hāc gr̄az cōtēnebāt vt pote igrati tāto bñficio. Et p̄mo arguit eos de igratitudine. Sc̄do ex cusat se q̄ hoc nō facit ex odio z inuore ibi. (Gr̄es obsecro vos nō me lesistis zc.) Circa p̄mū tria facit. Primo cōme morat statū pristinu. Sc̄do extollit z cōmēdat bñficiū su sceptrū ibi. (Nūc autē cognoueritis zc.) Tertio exaggerat pct̄m cōmissuz ibi. (Quō conuertimini zc.) Dicit ḡ. Sed tunc zc. Q. d. Nūc estis filij z heredes p̄ deū: s; tūc qd̄ cū gētes eētis. Ephe. 5. Eratis aliquādo tenebre zc. Ignorātes deū p̄ infidelitatē fuiebatis cultu latrīe his q̄ nā nō sūt dy: s; opione hoīuz. p̄. Lozi. i. 2. Lū gētes essetis ad simulacra muta pnt ducebamini eintes zc. Roma. p̄. Seruierūt crea ture potius q̄ creatori zc. Hoc autē qd̄ dicit. Qui nā nō sūt dy ē ad pfutationē arrianoz dicētū xpm̄ dei filiū nō esse deū p̄ nām. Quod si verū eēt: nō eēt ei exhibēdus cult⁹ latrīe. z q̄cūq; exhiberet ei eēt ydolatra. S; potest obijci: qz nos adoram⁹ carnē z humanitatez xpi. Ergo sumus ydolatre. S; dōm ē q̄ licet adoremus carnē seu hūanitatē xpi ado ramus tñ eā vt vnitā psone dini vbi qd̄ quidē vbi est sup̄ positū diuinū. Vñ cū adoratio debeat supposito diue na ture: qd̄ in xpo adorāf absq; errore fit.

¶ Cōsequēter cū dicit. (Nūc at cū cognoueritis zc.) Cōme morat acceptū bñficiū. Q. d. Si igrates eratis z peccaba tis tolerari poterat: nā ceteris parib⁹ graui⁹ ē pct̄m in chri stiano q̄ in gētili. S; nūc cū cognoueritis deū. i. sitis cōdi cti ad dei cognitioēz. z graui⁹ peccatis q̄ oli fuiedo z ponē do spez in his in q̄bus nō debetis. Jere. 31. Dēs cognoscēt me zc. S; qd̄ dicit. imo cogniti estis a deo: vidēf h̄rietatē habere: cū deus ab eterno oia cognouerit. Ecc̄. 1. 23. Domi no. n. deo añq; crearent oia sūt agnita zc. S; dōm h̄ calr eē deū vt sit sensus: imo cogniti estis a deo. i. deus fecit q̄ vos cognosceretis eū. Sic enī deus dicit cognoscere in q̄ tum est causa cognitiois nostre. Et iō qz supra dixit. Quis co gnoueritis deuz: que fuit vera locutio: statim corrigi eaz p̄ figuratā: quia nō possumus deū cognoscere ex nobis ni si per ipsum. Joā. p̄mo. Deum nemo vidit vnq; s; vnigeni tus qui est in sinu patris zc.

¶ Cōsequēter exprobat pct̄m cōmissuz dicēs. (Quō uerti mini zc.) Et p̄ exaggerat eoz pct̄m. Sc̄do ostēdit iminens piculū ibi. (Timeo ne forte zc.) Tertio reduc̄ eos ad salu tis statū ibi. (Estote sic ego zc.) Circa p̄m duo facit. p̄mo p̄ ponit pct̄m cōmissuz. Sc̄do de pctō cōmissō eos quincit ibi. (Dies obf uatis zc.) Sc̄iēdū ē autē q̄ hec lra duplr legit. Uno mō qz isti galathe a fide uertebant ad ydolatriā: z iō dicit. Quomō uertimini a fide iterū. i. denuo. z. Pet. 2. Meli⁹ erat eis vitā vitari nō cognoscere q̄ post zc. ps. Lō uerfi sunt retrozuz zc. Ad elemēta. i. mūdi q̄ sunt ifirma p se subsistere nō valētia: qz in nihilū deciderēt nisi ea man⁹ cūcta regētis teneret: s; illō Deb. p̄. Portas oia vbo vtuit sue zc. Et egena q̄ egēt dō z seipis adiūicē ad p̄plem̄tū vni uerfi: q̄. i. elemētis denuo. i. iterum fuire vultis seruiuy

te. s. latric. Probatio huius manifeste apparet: qz obseruā
tis dies. s. faustos et infaustos et mēses et tempora et ānos. i.
cōstellatiōes et cursum corporū celestiu: que omnia ortum
hnt ab ydolatria. Cōtra qd dicit Jere. io. A signis celi nolite
metuere que gētes rē. Et qz obseruationes hō male sint
et cōtra cultū christiane religionis p̄: qz distinctio dierum
mensiu annoz et tempoz attēditur s̄m cursum solis et lu
ne. Et iō tales tempoz distinctiōes obfuentes venerant
corpora celestia et disponūt actus suos s̄m iudiciū astroz.
que nullam directam ipressiōē habēt in voluntate hoīs:
et in his que dependent a libero arbitrio. Et ex hoc iminet
grauē piculum. Unde dicit. Timeo ne forte sine causa. i. i.
utiliter laborauerim in vobis. Et ideo cauēdum est fideli
bus talia obseruare: s̄ nulla d̄z eē eis suspitio haruz rerū:
qz p̄spere pōt cedere qcquid sub dei deuotione simplr agi
tur. Sed nunqd licet in aliquo cursum stellarum fuare:
Dicēdum est qz corpora celestia quozūdā quidē effectiuuz
causa sunt. s. corporalium: et in istis licet ipsoz cursum attē
dere: quozūdā autē nō sunt causa. s. eoz que depēdent a
libero arbitrio: seu a fortuna ylfortunio: et in istis seruare
cursum astroz pertinet ad ydolatriā. Sed licet hec lectur
ra sustineri possit: nō tamē est s̄m itentionē apostoli. Lum
enī ipse in tota p̄cedēti serie huius epistole et in sequēti ar
guat galathas de hoc qz a fide trāstulerūt se ad obseruan
tiam legis: iō magis ad p̄positū exponit de hoc qz ad lega
les obfuantias cōuertunt. Unde dicit. Luz cognoueritis
deum p̄ fidē: quomodo cōuertimini a fide ad elementa. i.
ad litteralem legis obseruantiam que dicitur elemēta: qz
fuit p̄ma institutio diuini cultus. Elemēta dico ifirma: quia
nō pficit iustificando. Heb. 7. Neminez ad perfectuz ad
duxit lex. Egena. qz nō cōfert vtutes et grām adiuuando p̄
se. Sed quid est quod dicit uertimini. Et videtur hoc i
conueniēter dictuz. Similr et hoc qz dicit denuo. Naz isti
nec iudei fuerūt nec als legalia seruauerant. Ad quod di
cēdum est qz cultus iudeoz mediuz est iter cultum xp̄ia
noz et gentiliuz. Nam gētilēs colebant elemēta ipa tanq̄
vina quedaz. Iudei vero elemētis quidē non seruiēbāt: s̄
deo sub ipsis elemētis inq̄tuz obfuationibus corporalium
elemētorum deo cultum exhibebāt. supra. eodē. Sub ele
mētis huius mūdi eramus seruiētes. Christiani vero ser
uiunt deo sub christo. i. in fide christi. Quādo autē aliquis
puenit ad terminūz trāfacto medio si iterum redire velit
ad mediū: idē videt ac si velit redire ad p̄ncipiūz. Et ideo
apostolus: qz isti iam puenerant ad terminū. s. ad fidē chri
sti: et nūc redierūt ad mediū. s. ad cultum iudeoz: inde ē qz
p̄pter quandaz conformitatē medij ad p̄ncipiūz dicit eos
conuerti ad elemēta et denuo eis seruire. Et qz ita sit: pbat
cū dicit. Dies obfuantis iudaico ritu. s. sabbata: et decimum
pmi mensis et hō que dicuntur in Hlof. Menses. i. neome
nias: vt p̄mum et septimum mēsem. vt habetur Leuit. 23.
Tēpora. s. egressionis de egypto. et qz hierosolymā trib⁹ vi
cibus veniebāt p̄ singulos ānos. Itē annos iubilei et septi
mum annū remissionis. Et ex hoc sequitur piculum: quia ex
hoc nihil p̄dest fides xp̄i. Unde dicit. Timeo ne forte sine
causa. i. inutiliter in vobis laborauerim. ifra. 5. Si circunci
dimini xp̄s vobis nihil proderit.

Consequēter cum dicit. (Estote sicut ego rē.) reducit eos
ad statuz salutis. Quasi dicat. Ita timeo ne forte sine cau
sa laborauerim in vobis: s̄ ne ita sit estote sicut ego. Hoc
in Hlo. tripliciter legit. Primo modo sic. Estote sicut ego
s. legem deserētes sicut ego dimisi. Scōdo modo sic. Estote
sicut ego errorem. s. pristinuuz corrigētes sicut ego errorem
meum correxi. Et hoc potestis: quia ego supple sum: sicut
vos: et tamē de errore meo correctus suz. Tertio modo sic
Estote sicut ego. s. sine lege viuētes: quia ego supple qui le

gem habui et in lege natus suz: modo sum sicut vos supple
fuiistis. s. sine lege.

Lectio. III.

Fratres obsecro vos: nihil me lesistis
Scitis autē qz per ifirmitatem carnis
euangelizau vobis iā pridem et tenta
tionez vram in carne mea non spreui
stis neqz respuistis: s̄ sicut angelū dei
excepistis me sicut xpm iesum. Ubi est ḡ beati
tudo vestra: Testimoniuuz enī perhibeo vobis
qz si fieri posset oculos vestros eruissetis et de
dissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus suz
verū dicēs vobis: Emulantur vos non bene:
sed excludere vos volunt: vt illos emulemini.
Bonum autē emulamini in bono semp: et non
tm̄ cū presens sum apud vos.

Postqz reprehēdit aplus galathas: hic ostēdit se hoc nō
ex odio fecisse. Et p̄mo ostēdit se nō habere veraz causam
ody ad eos vllam. Scōdo qz nec h̄z cām estimataz ibi. (Er
go inimic⁹ factus sum vobis rē.) Tertio assignat cām pre
misse reprehēsiōis ibi. (Silioli mei rē.) Circa p̄muuz duo
facit. Primo ostēdit qz nō h̄z cām ody ad eos. Scōdo qz ma
gis h̄z cām amoris ibi. (Scitis autē qz p̄ ifirmitatē rē.) Cir
ca p̄mū notādū est qz cōsuetudo est boni pastoris in corre
ctiōe subditoz asperis dulcia miscere: ne. s. ex nimia seue
ritate frāgant. Luc. io. legitur de samaritāo qz in curatio
ne sauciati ifundit vinū et oleū. Cōtra de malis pastorib⁹.
dicit Ezech. 34. Luz austeritate imperabatis eis. Et ideo
apls sicut bonus platus ostēdit qz nō ex odio increpat eos
blande loquēdo eis q̄tuz ad tria. Primo q̄tum ad chari
tatis nomē. Unde dicit. Fratres. ps. Ecce qz bonus et qz io
cundū habitare frēs in vñū. Scōdo q̄tuz ad modestie ver
bū. Unde dicit. Obsecro vos. puer. is. Cū obsecrationib⁹
loqur pauper. Tertio q̄tuz ad excusationē. Uñ dicit. Ni
hil me lesistis. Et ego non suz talis qz habeā odio illos qui
me nō offendūt. Secundo ostēdit se ad eos habere causaz
amoris. cū dicit. (Scitis autē qz p̄ ifirmitatē rē.) Ubi tria
ponit ex quibus hoies se diligere cōsueuerūt. Primuz est
mutuū societatis auxiliū: et ex hoc ē amor in hoibus cōfir
matur: s̄m illud Luc. 22. Vos estis qz p̄mansistis mecū rē.
Et q̄tū ad hoc dicit. Scitis autē rē. Ubi p̄mo cōmemorat
tribulationē quā passus est apud eos. Scōdo ostēdit quomō
ei astiterūt ibi. (Et tentationē nram rē.) Dicit ḡ q̄tum ad
p̄muuz. Dico qz nihil me lesistis: imo fuiuistis mihi. Scitis
enī. i. recordari poteritis qz euangelizau vobis iā pridem. i.
trāfacto tpe p̄ ifirmitatē carnis. i. cū ifirmitate et afflictio
ne carnis mee: vel cuz multis tribulationibus quas patie
bar a iudeis: qz sunt de carne mea me p̄sequētib⁹. p̄ Cori.
2. Luz timore et tremore multo fui apud vos. z. Corint. 12.
Virtus in ifirmitate pficit. Et hec licz ifirmitas fuerit cā
sp̄nēdi me et tētātōis vfe. s̄m illud Zach. 13. Percute pa
storē et disp̄gent oues rē. Vos tñ tētātōez vraz qz erat i car
ne mea. i. tribulatiōez meā qz erat vobis cā tētātōis non
sp̄nuistis. Ecc. 11. Nō spernas hoiez i visu suo. Quia vt di
cit dñs. Luc. io. Qui vos spernit me sp̄nit rē. Neqz respui
stis doctrinā meaz et me qn velleis eē focy tribulationuz
Esa. 33. Ne qui spernis: nōne et ipse sperneris rē. Secundu
autē qd cōfirmat iter hoies dilectionē est mutuus amor et
mutua dilectio adinuicē: s̄m illud p̄verb. 8. Ego diligētes
me diligo rē. Et q̄tum ad hoc dicit. Sed sicut angelū dei
excepistis me. i. ita honorifice sic nunciū vba dei nūciantē
p̄ Thess. 2. Luz accepissetis a nobis vbnz auditus dei rē.
Et inde ē qz p̄dicatores dicuntur angeli. Malach. 2. Le

Ad galathas

gem requireret ex ore eius etc. Et non solum sicut angelus recepistis: sed sicut iesus christum. i. ac si xps ipse venisset. Qui profecto in ipso ad eos venerat et in eo loquebatur. fm illud. 2° Cor. 11. vlti. An experimentum queritis eius qui in me loquitur xps. Matt. 10°. Qui vos recipit me recipit etc.

Deinde increpat eos quod sic deteriorati erant. Unde dicit. Ubi est ergo beatitudo vestra: Quasi dicat. Nonne ex hoc boies beatificabatur vos quod me honorastis et predicacione meam recepistis: Job. 4°. Ubi est timor tuus et fortitudo tua patientia tua et perfectio viarum tuarum: Tertium quod amorem confirmat est mutua beneficentia. Et quod ad hoc dicit. Testimonium prohibeo quod si fieri posset. i. iuste fieri potuisset. Illud enim fieri potest quod iuste fit vel ad utilitatem ecclesie fuisset. Oculi eruiissetis et dedissetis mihi. Quasi dicat. Ita me diligebatis quod non solum mihi vestra exteriora: sed etiam oculos vestros dedissetis mihi.

Consequenter eum dicit. (Ergo inimicus factus sum vobis etc.) Ponit causam estimati odii: et primo vnam ex parte apostoli. Secundo aliam ex parte pseudo ibi. (Emulatur vos etc.) Dicit quod. Ex quo mihi tot bona fecistis: est ne credendum quod factus sum inimicus vobis iterum dicens vobis. Verbum autem hoc quod dicit dupliciter potest intelligi. Uno. scilicet modo quod ipse habuit eos odio. Et isto modo legitur sic tunc. Factus sum inimicus. i. habeo vos odio. Et sic hoc quod sequitur. Verum dicens vobis potest estimari. Et signum odii: quod tamen est signum dilectionis. scilicet dicere verum: suo tamen loco et tempore. Alio modo potest intelligi inimicus passive. scilicet quod ipse beatus odio ab eis. Et tunc sic legitur. Ego factus sum inimicus vobis. i. habetis me odio: et hoc ideo: quod dico vobis verum: ut sic dicens verum vobis ponatur: ut sit causa odii. Nam homines veritatem dicentes a malis odio habentur. Veritas enim odium parit. Amos. 5. Odio habuerunt in porta corripientem etc. (Sed contra est quod dicitur Prover. 28. Qui corripit hominem gratia postea inueniet apud eum magister: quod per lingue blandimenta decipit. Sed dicendum est quod solutio hec potest haberi ex hoc quod dicitur Prover. 9. Noli arguere derisorem ne oderit te: argue sapientes et diliget te. Bonitatis enim signum est si iste qui corripitur corripientem diligit. Et conuerso si cum oderit signus est malicie. Cum enim homo naturaliter odiat illud quod contrariatur ei quod diligit: si tu odis eum qui corripit te de malo: manifestum est quod malum diligis. Si vero diligis eum ostendit te odire peccata. Quia enim boies a principio cum corripuntur per amorem ad peccata afficiuntur inde est quod in principio peccator corripientem odit: sed postquam iam correctus est et affectum peccati deposuit corripientem diligit. Et ideo signanter in proposita auctoritate dicitur quod postea inueniet gratiam apud eum.

Consequenter cum dicit. (Emulant vos etc.) Ponit aliam causam estimatam ex parte pseudo. Et primo ponit eam. Secundo excludit eam ibi. (Bonum autem emulamini etc.) Quamvis autem ad primum sciendum est quod sicut dictum est supra quidam pseudo ex iudeis conuersi circueuntes ecclesias gentium predicabant seruari legalia. Et quod paulus contrarium dicebat. id est isti detrahebant ei. Et hoc magis faciebatur ut excluderent paulum quam pro salute eorum. Et ideo dicit apostolus. Emulatur vos. i. non patiuntur in vobis quos diligunt potius amore concupiscencie quam amicitie consortium nostrum. Emulatio enim est zelus ex amore quocumque proueniens non patiens sortium in amato. Sed quia amor eorum ad istos non erat bonus. tunc quod non amabant eos propter utilitatem ipsorum: sed propter commodum proprium. et hoc patet: quod volebant excludere apostolum ab eis: ut propter utilitatem contrarium: tunc quod hoc cedebat in damnum galatharum: quod querebant in eis lucrum per quod ipsi damnificabantur. ideo dicit. Emulant vos: sed non bene: quod non amant bonum vestrum. Et hoc apparet: quod volunt vos excludere ut emule

mini illos. i. ut nullum recipiatis nisi eos. puer. 3. Ne emule ris hominem iniustum etc. Et puer. 23. Non emulet cor tuum peccatores. Hoc autem excludit consequenter eum dicit. (Bonum autem emulamini etc.) Quid. Non debetis eos emulari in doctrina eorum: sed emulamini bonum doctorem me. scilicet et bonum. Pet. 3°. Quis est qui vobis nocet si boni emulatores fueritis. Sed quod aliquis potest esse bonus doctor in quo potest esse aliquid mali: id addit. Emulamini dico bonum doctorem: sed tamen in bono. i. in eo quod bonum est. per 2° Cor. 14. Sectamini charitatem emulamini spiritualia: licet autem apostolus de se loquat: fm Hlo. cum dicit. Emulamini bonum. addit tamen in bono: quod sicut ipse dicit. per 2° Cor. 4. Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Sed quod aliquis emulant doctorem bonum in sua presentia solum id addit semper et non tamen cum presens sum apud vos: quod emulatio in bonum est signum quod ex amore et timore dei qui omnia videt procedat: si etiam in absentia perseverat. Col. 3. Serui obedite pro omnia dominis vestris etc. Lectio. V.

Filioli mei quos iterum parturio donec formetur christus in vobis. Velle autem esse apud vos modo et mutare vocem meam quoniam confundor in vobis.

Supra apostolus remouit falsam causam correctiois galatharum: hic consequenter apostolus dicte correctiois assignat causam veram que est dolor de eorum imperfectioe. Et id primo dolore cordis ex quo loquebatur exprimit. Secundo ponit desiderium de manifestatione huius doloris ibi. (Velle autem etc.) Tertio ponit causam doloris ibi. (Quoniam confundor etc.) Dolor autem iste ex charitate procedebat: quod dolebat de peccatis eorum. ps. Vidi pernicitates et tabescebam etc. Et id verbum charitatis proponit dicens. (Filioli mei.) Signanter autem non eos filios vocat sed filiolos ut designet eorum imperfectioem que diminuti sunt. per 2° Cor. 3. Tanquam paruuli in christo etc. Sed notandum est quod puer dum est in parturitione dicitur filiolus. Et isti tales erant: quod idigebant iterata parturitione: cum tamen parentes carnales semel tamen parturiat filios. Et id dicit eis. Quos iterum parturio. Nam semel eos parturierat in prima conuersioe: sed quia iam auersi erant ab eo quod eos vocauit in aliud euangelium: idigebant quod interato parturiret eos. Id dicit parturio. i. cum labore et dolore ad lucem fidei reduco. In quo apparet dolor apostoli. Vnde conuersio hominis pertinet dicitur. Job. 39. Incuruantur ad fetum et pariunt. Apoc. 12. Clamabat parturientes et cruciatur ut pareat. Et ideo est quod apostolus ex dolore dure eos corripit: sicut mulier ex dolore parturire clamatur. Esa. 42. Quasi parturientem loquar etc. Et ratio iterata parturitionis est: quod non estis perfecte formati. Vnde dicit. Donec christus formetur in vobis. i. recipiatis similitudinem eius quam vestro vitio perdidistis. Et non dicit formemini in christo: sed formetur christus in vobis. ut per terribilem insonet auribus eorum. Nam christus per fidem format in corde. Eph. 3. Habitare christum per fidem etc. Sed quando quis non habet fidem formatam: iam in eo moritur christus. 2° Pet. primo. Donec dies illuceat etc. Et sic secundum hominis perfectum in fide christus in homine perficit: et conuerso secundum defectum deficit. Quando ergo fides in homine efficit in formam per partum christus non est in eo formatus. Et id quod in istis non erat fides formata idigebant iterum parturiri donec christus in eis formaretur per fidem que dilectione operatur. Velle donec christus formetur in vobis. i. formosus alius per vos appareat. Possis autem aliquis dicere. Absens tu dicis talia: sed si esses apud nos hec non diceretis: secundum illud 2° Cor. 10. Presentia quidem cor poris infirma et primo contemptibilis etc. Et id ponit desiderium manifestandi dolorem suum asperius dicens. Velle autem esse apud vos modo et mutare vocem meam. Quasi dicat. Modo blandis verbis vobis vocans vos fratres et filios in absentia. Sed si essem presens asperius corripere. Nam si quod per litteras scribo nunc presens: et ore proferrem durior esset correctio utpote: quod magis

possez vocē obiurgātis exprimere et irascētis resonare clamorem et dolorē pectoris magis q̄ p litteras explicare. Et magis cor vestrū viua vox ad cōfusionē de errore vestro et mea turbatiōe moueret. Et cā hui⁹ doloris ē q̄ profundior in vobis. i. erubescō apud alios p vobis. Nā sicut. Ecclēci 22. dī. Lōfusio est patris de filio idisciplinato. Nā cū filius sit res patris et discipulus inq̄stuz h̄ res: magister gaudet de bono qd̄ videt in eo relucere q̄si de bono p̄po et gl̄ia: et ecōuersio de malo dolet et pfundit. Un̄ q̄ isti mutati erant de bono ī malū. apls pfūdebat inde. **Lectio. VI.**

Dicite mihi qui sub lege vultis esse legem non legistis. Scriptum est enim quoniam abraam duos filios habuit unum de ancilla: et unum de libera.

Sed qui de ancilla scdm carnem natus est: qui autem de libera per repromissiones. Que sunt per allegoriam dicta.

Supra apls pbauit dignitatē status p̄ consuetudinē humanā. hic autē pbat eā auctoritate scripture. Et p̄mo pronit factū. Scdo exponit mysteriū ibi. (Que sunt p̄ allegoriam dicta rē.) Tertio claudit ppositū ibi. (Itaq̄ fr̄es mei nō sum⁹ rē.) Circa p̄mū duo facit. p̄mo excitat ad attentōnem. Scdo pponit suā itētione ibi. (Scriptū ē. n. rē.) Dicit ḡ. Dicite mihi rē. Quasi dicat. Si vos estis sapiētes attēditē ad ea q̄ obycio: et si non potestis h̄dicere cedatis. Job. 6. Respōdete obsecro absq̄ cōtentione rē. Scio vobis autē hāc obiectionē. Aut legistis legē: aut n̄ legistis. Sz si legistis scire debetis ea q̄ in ea scripta sunt: sed ipsa pbat se dimitte dā: si autē nō legistis nō debetis recipe qd̄ nescitis. puer. 4. Palpebre tue p̄cedant gressus tuos. **L**ectio autē sub lege. i. sub onere legis. Nā subire aliqd̄ leue nō ē vis: sz subire graue onus sicut ē onus legis magne stulticie signū esse v̄ Act. 15. Doc ē on⁹ qd̄ n̄ p̄s n̄i neq̄ nos portare potuim⁹ rē. Qd̄ est itelligēdū de illis q̄ volunt carnalr esse sub lege.

Cōsequēter cū dicit. (Scriptū ē. n. rē.) p̄ponit suā intentionē dicēs. Jō quero an legistis legē. qz in ipsa x̄tinent q̄dā q̄ manifeste dicūt legē nō eē tenēdā: et sp̄aliter apls facit mētione de duob⁹ filijs abrae. Et p̄mo ponit vnū in q̄ p̄ueniūt. scdo duo in q̄b⁹ differūt. Lōueniūt qd̄ in vno p̄re Un̄ dicit. Scriptū ē. qm̄ abraā duos filios habuit. Dabit et alios: q̄ istos duos filios: qz post mortē sare alios genuit de cethura: vt dī Heñ. 25. de q̄b⁹ mētione nō fecit apls: qz nō p̄tinet ad hāc significatiōē. Possunt tñ p̄ istos duos. i. filiū ancille et filiū libere duo populi. i. iudeoz et gētū defignari: p̄ alios vō filios cethure scismatici et heretici. Qui q̄ dē duo populi cōueniūt in vno p̄re: qz iudei sunt filij abraam fm̄ carnē: gētiles vō fm̄ imitationē fidei. Un̄ sunt filij abraā. i. dei q̄ ē p̄ oīuz. Malac̄. 2. Nōne de⁹ p̄ oīum rē. Ro. 3. An iudeoz tñ. Differūt autē in duob⁹. i. in additione m̄fis: qz vn⁹ ē d̄ ancilla. vt dī. Heñ. 21. nec tñ peccauit abraam ad eā accedēs: qz accessit ad eā iugis affectu et ordinatione diuina. Ali⁹ autē est de libera. i. isaac: quē genuit ei sara vxor sua. Heñ. 18. Veniā ad te tēpore isto vita comite et sara vxor tua rē. Itē differūt in mō gnōnis qz qd̄ de ancilla. i. ysaac fm̄ carnē nat⁹ ē: q̄ autē de libera. i. ysaac p̄ repromissionē. Sz vitādus ē hic duplex falsus intellect⁹. Un⁹ ne itelligat p̄ h̄ qd̄ dicit fm̄ carnem natus est vt accipiatur hic caro p̄ actu peccati. fm̄ illud. Ro. 8. Si fm̄ carnē vixeritis morietur rē. 2. cor. 10. In carne. n. ambulātes nō h̄z carnē militam⁹ q̄si abraā peccāte natus sit ysaac. Ali⁹ itelligit vt p̄ h̄ qd̄ dī. Per repromissionē credat ysaac nō fm̄ carnē natus. i. fm̄ carnalē mixtionē: sz p̄ sp̄m̄ sanctū. Est ḡ dicit dū qd̄ fm̄ carnē. i. h̄z nām carnis nat⁹ ē ysaac. Nā nāle est

in hoib⁹ q̄ ex muliere iuuecula secūda sicut erat agar et sene nascat filij. Et qd̄ p̄ repromissionē. i. supra nāz carnis natus ē isaac. Nō. n. ad h̄ se extēdit nā carnis: vt ex viro sene et vetula sterili sic fuit sara filij nascat. Per ismael signat populus iudeoz: q̄ fm̄ carnē nat⁹ ē. Per isaac vō itelligit pplus gētū q̄ nat⁹ ē h̄z repromissionē: q̄ p̄missus ē abrae qd̄ eēt futurus p̄ multaz gētū. Heñ. 22. In seie tuo b̄ndicentur rē. Mysteriū autē exponit cū dicit. Que sunt p̄ allegoriam dicta. Et p̄mo ponit modū mysterij. Scdo exēplificat ibi. (Dec. n. duo sunt testamēta rē.) Dicit ḡ. Dec q̄ sūt scripta de duob⁹ filijs rē. sūt p̄ allegoriam dicta. i. p̄ aliū itellētū Allegoria. n. ē trop⁹ seu modus loquēdi q̄ aliqd̄ dī et aliud itelligit. Unde allegoria dī ab allos qd̄ ē alienū et goge ductio q̄si i alienū itellētū ducēs. Sz attēdēdū ē qd̄ allegoria sumit aliqd̄ p̄ q̄libz mystico itellētū. Aliqd̄ p̄ vno tñ ex q̄tuor q̄ sunt historicus allegoricus mysticus et anagogicus q̄ sunt q̄tuor sensus sacre scripture. et tñ differūt q̄tuz ad significatiōē. Est. n. duplex significatio. Una ē p̄voces Alia ē p̄ res q̄s voces significāt. Et h̄ sp̄aliter ē i sacra scriptura et nō in alys. Lū. n. ei⁹ actor sit de⁹ in cui⁹ p̄tate ē qd̄ nō soluz voces ad designādū accōmodet: qd̄ ē hō facere pōt. sz et res ipsas. Et iō in alys sciētys ab hoib⁹ traditis q̄ non possunt accōmodare ad significādū nisi tñ vba: voces solū significāt. Sz h̄ ē p̄p̄riū in ista scia vt voces et ipse res significat p̄ eas aliqd̄ significēt. et iō hec scia pōt h̄re plures sensus. Nā illa significatio q̄ voces significāt aliqd̄ p̄tinet ad sensuz l̄rales seu historicuz. Illa vō significatio q̄ res significat p̄ voces itez res alias significāt p̄tinet ad sensuz mysticū. Per l̄ralem autē sensuz pōt aliqd̄ significari dupliciter. i. fm̄ p̄p̄rietatē locutiōis: sicut cū dico hō ridet: vel h̄z similitudinē seu metaphora: sic cū dico pratu ridet. Et vtroq̄ mō vtimur in sacra scriptura: sic cū dicim⁹ q̄tū ad p̄mū qd̄ iesus ascēdit: et cū dicimus qd̄ sedet a dextris dei q̄tū ad scdm. Et iō sub sensu litterali icludit parabolicus seu metaphoric⁹. Mysticus autē sensus seu spiritualis diuidit in tres. p̄mo nāq̄ sicut dicit apls lex vetus ē figura noue legis. Et iō fm̄ qd̄ ea q̄ sunt veteris legis significāt ea que sunt noue ē sensus allegoricus. Item fm̄ dionysiu in libro de celesti hierarchia. Noua lex est figura future. Et iō fm̄ qd̄ ea q̄ sunt in noua lege et in x̄po significant ea que sunt in patria est sensus anagogicus. Itē in noua lege ea que in cāpitate sunt gesta sunt exēpla eoz q̄ nos facere debem⁹: qz q̄cunq̄ scripta sūt ad n̄az doctrinā scripta sunt. Et iō h̄z qd̄ ea q̄ in noua lege facta sunt in x̄po et in his que x̄pm̄ significant sunt signa eoz q̄ nos facere debem⁹ ē sensus moralis Et oīum hoz p̄z exēplū. Per hoc. n. qd̄ dico fiat lux ad l̄raz de luce corpali p̄tinet ad sensuz litteralem. Si itelligatur fiat lux. i. nascat x̄ps in ecclia p̄tinet ad sensuz allegoricū Si vō dicat fiat lux. i. vt p̄ x̄ps introducāmur ad gl̄ia p̄inz ad sensuz anagogicū. Si autē dicat fiat lux. i. p̄ x̄ps illuminemur in intellectu et iustāmemur in affectu p̄tinet ad sensum morale.

Lectio. VII.

MEc enim sunt duo testamenta. Unū quidem in monte syna in seruitutem generans: quod est agar. Syna enim mons est in arabia: qui cōiunctus est ei que nunc est hyerusalem: et seruit cum filijs suis. Illa autem que sursum est hyerusalem libera est que est mater nostra: scriptum est enim. Letare sterilis que non parit. erumpe et clama que non parturis. quia multi filij deserte: magis q̄ eius que habet virum.

Eld galathas

C Superi^o posuit apls intellectū mysticū: hic aperit mysterium. Et pmo q̄tuz ad matres. Secūdo q̄tū ad filios ibi. (Nos aut fratres rē.) Per duas aut matres itelligit duo testamēta. Et iō pmo ponit significatū. Sc̄do exponit ibi. (Unū quidez in monte rē.) Dicit ḡ. he. s. due vxores: ancilla et libera sunt duo testamēta: vet^o et nouū. Jere. 31. Seria domui israel fedus nouū. Ecce nouū testamētum. Nō fm pactum rē. Ecce testamentū vetus. Libera enī significat testamentū nouum. ancilla vero vetus. Ad sciēdū aut qd sit testamentum attendi debet qd testamētuz idem est qd pactū seu fedus eoz que testib^o p̄firmant. Unde i scriptura multotiens loco testamenti ponitur fedus vel pactum. Ubiq̄q; aut interuenit fedus vel pactū sit aliq̄ pmissio. Et ideo fm diuersitate pmissionū est diuersitas testamētuz. Duo aut sunt nobis pmissa. s. tēporalia in veteri lege: et eterna in noua. Mat. 5. Haudete et exultate rē. De ergo due pmissiones sunt duo testamēta. Unde apls psequēter cū dicit. (Unū qdē rē.) expōit ipsa. Et pmo q̄tū ad vetus. Secūdo q̄tum ad nouū ibi. (Illa aut que sursum rē.) Ad euidentia aut lfe sciēdū est circa p̄mū qd qlibet ciuis alicuius ciuitatis dī esse filius illius: et ipsa ciuitas ē sicut mater eius. Luc. 23. Filie hierusalē nolite flere rē. et Treñ. vl timo. Silij syon icliti rē. Per hoc igi^o qd alig fiunt alicui^o ciuitatis ciues efficiunt filij eius. Duplex aut ē ciuitas dei. Una terrena. s. hierusalē terrestris. Alia spūalis. s. hierusalē celestis. p vetus aut testamētū homines efficiebātur ciues ciuitatis terrestris: p nouū aut celestis. Et ideo circa hoc duo facit. P̄rio pponit mysteriū expositū. Sc̄do expositionis mystice rōnem assignat ibi. (Syna. n. rē.) Dicit ḡ pmo. Dico qd significat duo testamēta. s. vetus et nouū. Et quātum ad hoc dicit. P̄mū qdem in monte syna rē. Ubi pmo ponit locus in quo datum fuit. qd ad lram in monte syna: vt dī Exo. 20. Lūius h̄z glo. mystica rō est. qd syna interpretat mādatū. Unde et ab apostolo vetus lex vocat lex mandatorū. Ephe. 2. Mons aut significat superbiā Jere. 13. Ante q̄ offendāt pedes vestri ad mōtes caliginosos rē. Unde p montem istū in quo data est lex significat supbia iudeoz duplex. Una qd superbiebāt cōtra deum. Deut. 31. Ego scio cōtentionē tuā rē. Alia qua supbiebāt p̄tra alias nationes abutentes illius qd dī in. ps. Nō fecit taliter oī natiōi rē. Secūdo vō pponit ad qd sit datū: qd nō ad faciē dum liberos sed filios matris ancille seruitutē qd est idest signat p agar: qd qdē in seruitutē generat. s. vetus testamentum tripliciter. s. q̄tum ad affectū: q̄tuz ad intellectū: et fructum. Quātū ad intellectū qdem fm cognitionē. qd in hoīe est duplex cognitio. Una libera: q̄n. s. rerum veritatē h̄z se ipfaz cognoscit. Alia vō ancilla. idest subiecta vel aminib^o figuraz. Et talis fuit cognitio veteris testamēti. Quātum ad affectum vero. qd noua lex generat affectū amoris qui pertinet ad libertatē. Nam qd amat ex se mouetur. Vetus aut generat affectū timoris in quo ē seruitus. Qui enim timet nō ex se sed ex alio mouet. Ro. 8. Nō accepistis spūz seruitutis itez in timore rē. Sed q̄tum ad fructuz: qd lex noua generat filios qbus debet hereditas. sed illis debentur munuscula sicut seruis. Jo. 8. Seruus nō manet in domo in eternū. filius manet in domo in eternū. Rōnez mysterij assignat euz dicit. Syna. n. mōs ē in arabia rē. Ubi pmo oritur dubitatio. qd cum syna distet a hierusalē per zo. fere dietas. videt falsum qd syna iunctus sit hierusalē vt hic apls dicit. Sed ad hoc mystice respondei in glo. sic vt syna sit in arabia. Arabia. n. humilitas vel afflictio interpretat. in qua datū est vetus testamētū: qd hoīes quasi serui et alieni sub ea affligebant carnalib^o obseruantis. Act. 15. Hoc est onus qd neq; patres nri neq; nos rē. Qui mōs cōiunctus est nō p spacy cōtinuitatē: sed p similitudinē ei qd

nime ē hierusalē. i. iudaico populo. qd sicut ipsi terrena diligunt et p tēporalib^o fuit sub pctō: ita et mōs ille in fuitu tem generabat. Sz hec nō v̄f itentio apli. Nā ipse vult qd vet^o testamētuz: qd in mōte syna datū ē: ex ipso loco fuit utis in seruitutē generet. qd illud dabat in syna: nō tū ibi remanentib^o filijs israel. sed p̄ficiscentib^o ad terrā p̄missionis. Hierusalē et generat filios fuitutis. et iō q̄tū ad B cōtinuat mōs syna cū illa. Et B ē qd dicit. Qui iunctus ē ei. s. p cōtinuationē itineris euntū i hierusalē: qd fuit cū filijs suis: fuitute. s. legalū obfūatiā: a qd redemit nos xp̄us: et fuitute diuersoz pctōz. Jo. 8. Qui facit pctm̄ suus pcti. Et ad lram a fuitute romanoz q eis diabant.

C Deide cū dicit. (Illa aut qd sursum ē hierusalē rē.) Hic psequēter apit mysteriū de libera. Et pmo exponit mysteriū Sc̄do iducit p̄phetiā ibi. (Scriptū ē. n. rē.) P̄mū qdez pōt dupl^r itelligi fm qd hāc matrē possum^o itelligere. Vel illā p quā gñamur: que ē ecclia militās. Vel illā matrē in cui^o filios generamur: que ē ecclia triūphās. i. p̄. i. Regiāuit nos in sp̄yiuā rē. Sic ḡ gñamur in p̄nti ecclia militāte vt pueniam^o ad triūphātē. Hoc ḡ mō illd exponētes a q̄tuz or describit mater nostra. s. a sublimitate cū dicit. (Sursum ē.) Sc̄do a noīe cū dicit. (Hierusalē) Tertio a libertate cū dicit. (Libera ē.) Quarto a fecūditate cū dicit. (Mater nra.) Est ḡ sublimis p aptā dei visionē: et p̄fectā dei fruitionē: et B q̄tū ad ecclia triūphātē. Esa. 6. Videbis et afflues rē. Lol. 3. Que sursum sunt sapite rē. Itē sublimis p fidē et sp̄. q̄tū ad eccliaz militatē. Phil. 3. Nra p̄uersatio in celis ē. Lan. 3. r. 8. Que ē ista qd ascendit rē. Sz ē et pacifica: qd hierusalē. i. visio pacis. Qd qdē p̄petit ecclie triūphanti vt h̄nti pacē p̄fectā. ps. Qui posuit fines tuos pacē rē. Esa. 33. Sedebit p̄plus me^o i pulchritudine pacis. Itē p̄petit ecclie militāti: qd i xpo pacē h̄ns gescit. Jo. 16. In me pacē hēbitis. Est et libera. Ro. 8. Ipsa creatura liberabit rē. Quātū ad triūphātē et q̄tū ad militatē. Apoc. 21. Uidi ciuitatē sanctā hierusalē rē. Sz fecūda ē: qd m̄ nra. Militās qdem vt generās. triūphās vt in cui^o filios gñamur. ps. Nūqd syon dicet hō rē. Esa. 60. Silij tui de lōge veniēt rē. Scriptū ē enī Esa. 54. Sc̄bz. n. septuagita hic ponit p̄phetia p quā pmo p̄bat libertas m̄ris p̄dicte. Sc̄do ei^o fecūditas ibi. (Quia mlti filij rē.) Sc̄ciēdū ē aut circa p̄mū qd i muliere fecūda pmo qdē ē tristitia in pariēdo. Sc̄do subsequit gaudiū in suscepta ple h̄z illud Jo. 16. Mulier cū parit rē. Sz mulier sterilis nec patit in partu nec gaudet in ple. Differūt aut parere et pturire. qd pturire dicit conatū ad ptuz: parere vō dicit educationē fet^o iaz facti. In pturitiōe ḡ dolor ē experit fecūda. et i partu gaudiū. sterilis aut dolore pturitionis et gaudio part^o puat. Sz hec duo p̄pheta idicit sterili dicēs. Letare steril rē. Ubi loq̄ de hierusalē quā dicit libera significatā p sarā sterilē. Nā ecclia steril erat. s. ecclia militās gētū qd nō offerebat filiū deo. sed diabolo. Unā a babilonē dī Esa. 47. Sterilitas et viduitas venest tibi rē. Et ecclia triūphās an passionē xpi steril erat. qd nō generabānt alig i filios ei^o p̄ itroitū glie nisi in spe. Posita. n. erat romphea an ianuā paradisi vt nullus intrare posset. Duic ḡ sterili dī. Letare qd nō parit rē. q̄si dicat. Steriles vt dicitū ē nō dolēt de ptuz: sed de eo qd nō parit. i. Reg. 1. Cū esset anna amaro aīo rē. Sz tu letaberis in multitudine filioz. Esa. 60. Tūc dilatabit^o et mirabit^o cor tuū. i. leticiā mētis eē onīdēs. Duo. n. s. i ptu. s. dolor ex eruptōe reticuloz qd cōtinet fetus in m̄rice et clamor ex ipso dolore. Et iō dicit. Tu qd nō pturis. s. ecclia militās: qd nō conaris ad ptū p desiderū: et triūphās qd nō parturis dolēdo. Vel qd nodū venit tēpus recipiēdi filios erumpe. i. leticiāz quā interius habes manifesta exterius et clama voce laudis. Esa. 58. Clama ne cesses rē. Et hec duo ad libertatem p̄tinēt. s. clamare et erū

pere. sic g̃ apparet libertas matris. ¶ Sequitur secunditas (Quia multi filij r̃c.) Sed cū supra dictū sit ecclesiam liberam significari p̃ sarā: videt̃ eē dubiū an sara fuerit deserta. Ad qd̃ sciendū est qd̃ deserta fuit ab abraam vt hic d̃r nō p̃ diuortii: sed q̃tum ad opus carnale. Nā abraā vacabat qdem operi carnali nō p̃pter cōcupiscentiā: s̃z p̃ p̃les suscipiendā. Lum g̃ inouit ei saram sterile esse deseruit eaz nō frangens cōiugalē thozū. s̃z qz nō vtebat̃ ea ab illo p̃re: cise tēpore quo sara introduxit ei ancillam. Per qd̃ dat̃ itel ligi qd̃ ecclesia gētiū deserta erat a x̃po: qz nōdum venerat x̃ps: qd̃ ecclesia triūphans deserta erat ab hoib⁹ q̃b⁹ ad eā nondū patebat accessus. Dui⁹ g̃ deserte. s̃. ecclesie gentiū sunt multi filij. idest plures magis q̃ eius. s̃. synagoge q̃ bz virū. s̃. moysen. i. Reg. z. Sterilis peperit plurimos q̃ que multos filios habebat r̃c. Et hoc veniēte sponso. s̃. x̃po a q̃ deserta erat non dilectione: sed partu postposito.

¶ Lectio. VIII.

Nos autem fratres s̃m isaac promissionis filij sumus. Sed quomō tunc is qui s̃m carnem natus fuerat persequeretur eum qui s̃m spiritum: ita r̃c. Sed quid dicit scriptura: Eijce ancillam r̃ filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio libere. Itaqz fratres non sum⁹ ancille filij: s̃z libere. qua libertate nos christus liberavit.

¶ Exposito mysterio q̃tū ad m̃res: hic expōit illud q̃tū ad filios. Et p̃mo ponit filioz distinctionē. Secūdo p̃cipalem cōclusionē ibi. (Itaqz fratres mei r̃c.) Distinctionem aut̃ filioz ponit q̃tum ad tria. Primo q̃tum ad modum origis. z. q̃tū ad affectuz dilectiōis ibi. (S̃z quō tūc r̃c.) Tertio q̃tū ad ius hereditatis ibi. (Sed qd̃ dicit scriptura r̃c.) Modus aut̃ originis quo alig nascunt̃ filij abrae ē duplex. qdā origie carnali sicut ismael de ancilla. qdā aut̃ nō carnali origie: sicut isaac de libera. nō qd̃ naturali ope natus nō fuerit. sed qz sicut dictum est. supra nālem ṽtutē carnis fuit vt de vetula sterili filius nasceret̃. Per hos autem filios itelligit duplex populus. Nam p̃ ysmaelē itelligitur populus iudeoz q̃ carnali p̃pagatione est ab abraaz deriuatus. Per isaac aut̃ populus gentium q̃ per imitationem fidei ab abraam descendit. Et ideo dicit. (Nos autem fratres). s̃. fideles tā iudei q̃ gentiles s̃m isaac. i. in filitudine isaac p̃missionis filij sum⁹ facti abrae. Heñ. iz. Ro. 9. Qui sunt filij p̃missionis estimant̃ in semine. S̃z nota qd̃ filij carnis abrae ad s̃ram sunt iudei. mystice aut̃ qd̃ p̃ carnalia r̃ tēporalia bona ad fidem veniūt. s̃m affectū autem distinguūt. qz q̃ natus erat s̃m carnē p̃sequeretur illū q̃ natus erat s̃m sp̃m. ¶ Sed hic est questio. p̃mo qz nō legitur qd̃ ismael p̃secutionē aliquā fecerit cōtra isaac. sed qd̃ tūc luserit cum eo. Heñ. zi. Lum vidisset sara filijz ancille agar ludentem r̃c. R̃ñsio. dicēdum est qd̃ ap̃lus illū ludū dicit p̃secutionem: qz ludus magni ad parū est qdam illusio. cū maior cum paruo ludens itendit eū decipere. Ut etiam vt dicūt qdam ismael cogebat isaac adorare imagines luteas: quas faciebat. Per hoc aut̃ docebat eum auertere a cultu vni⁹ dei: qd̃ est magna p̃secutio. cum maius malum sit iserre mortē sp̃ialem q̃ corporalē. Qd̃ tūc ideo in Heñ. appellat̃ ludus. qz sub spē ludi hoc faciebat. ¶ Est et̃ questio quō filij s̃m carnem p̃secuti fuerint r̃ p̃sequantur filios s̃m sp̃m. Sed ad hoc ē respōsio: qz a p̃ncipio p̃mitiue ecclesie iudei p̃secuti sunt xp̃ianos. vt p̃z in actib⁹ apostolorū: r̃ facerēt etiam nūc si possent. Nunc etiā carnales p̃sequunt̃ in ecclesia sp̃iales viros et̃ corporaliter. illi. s̃. qui

querunt gloriā r̃ temporalia lucra in ecclesia. Unde dicitur in glo. Omnes q̃ in ecclesia terrenam facultatem querunt a dño ad hunc ysmaelem p̃tinent. Ipsi sunt qui contradicunt sp̃itualib⁹ p̃ficientib⁹ r̃ detrahūt illis r̃ habēt labia iniqua r̃ linguas dolosas r̃ subdolosas. Sp̃itualiter autē p̃sequunt̃ sp̃iales filios superbi r̃ ipocrite. Nam aliquādo alig manifeste carnales r̃ mali culpā suā recognoscences bonis se humiliant. fatui vero bonitatem quā ipsi nō habent p̃sequunt̃ in alijs. ¶ Est etiam questio. qz heretici: quos nos p̃sequimur: dicūt se natos s̃m sp̃m: nos vero s̃m carnē. Sed dicēdus est qd̃ duplex est p̃secutio. Una bona qua aliquis p̃sequit̃ aliū vt reducat eū ad bonum: r̃ hanc viri iusti faciunt malis r̃ sp̃ituales carnalibus. Vel vt eos corrigant si conuerti volunt. Vel si obstinati sunt in malo destruāt ne gregem dñi inficiant. Alia p̃secutio est mala: qua quis p̃sequitur aliū vt peruertat ad malū Et hanc qui s̃m carnem nati sunt faciunt his qui nati sunt s̃m sp̃m. Quātum vero ad ius hereditatis distinguūtur per auctoritatem scripture Heñ. zi. Eijce ancillam r̃ filijz eius. In quo dat̃ itelligi qd̃ iudei r̃ p̃secutores fidei christiane r̃ etiā carnales r̃ mali xp̃iani eycient̃ a regno celesti. Mat. 8. Multi venient ab oriente r̃. Apocal. 22. Foris canes r̃ venefici r̃. Ancilla etiam. idest malicia r̃ ipsuz peccatum eyciet. Ecc. 1. is. Omne opus corruptibile in fine deficiet. Et ratio horum subdit: qz nō erit heres filius ancille cum filio libere. In mundo eniz isto boni sunt malis p̃mixti r̃ mali bonis. Lañ. z. Sicut liliuz iter spinas r̃. S̃z in eterna patria nō erunt nisi boni: Judic. ii. dicitur ad Iephte. Heres in domo patris nostri esse nō poteris: qz de adultera natus es. Quam qdem libertatez habem⁹ a x̃po Unde dicit. Qua libertate r̃. Jo. 8. Si filius vos liberauerit: vere liberi eritis.

¶ CAP. V.

State ergo r̃ nolite iterum iugo seruitutis contineri. Ecce ego paulus dico vobis: quoniam si circumcidimini: christus vobis nihil proderit Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se quoniam debitor ē vniuersi se legis faciende: euacuati estis a x̃po: qui in lege iustificamini a gr̃a excidistis.

¶ Supra oñdit ap̃ls qd̃ p̃ legē nō est iusticia: hic vō reducit eos ab errore ad statū rectitudis. Et p̃rio q̃tū ad diuinas. z. q̃tū ad hūanā. 6. ca. ibi. (Et si p̃occupat⁹ fuerit hō r̃c.) Circa p̃mū duo facit. p̃rio p̃ponit amonitionē. z. ei⁹ p̃rōnē assignat ibi. Ecce ego paulus r̃c. Et in amonitionē ē duo ponit. Quoz vnū ē inductiū ad bonū. z. ē p̃hibitū a malo Inducit qd̃ ad bonū cū dicit. State g̃. q̃ si dicat. Ex quo p̃ x̃pm liberati estis a fuitute legi: state firma fide r̃ fixo pede p̃manētes i libertate. Sic g̃ cū dicit̃ state. iducit ad rectitudinē. Qui. n. stat rect⁹ ē. i. cori. io. Qui se existiat stare r̃c. Inducit et̃ ad firmitatē. i. cori. is. Stabiles estote r̃ imobiles r̃c. Eph. vl. State succincti lūbos ṽros r̃c. p̃robibz vō r̃ retrahit a malo cū subdit. Nolite itez iugo seruitutis contineri. i. nō subyciamini legi q̃ in fuitute generat. De q̃ iugo d̃r act. is. Hoc ē onus qd̃ neqz patres nostri neqz nos r̃c. A q̃ tū p̃ x̃pm liberati estis. Esa. 9. Uirgā humeri ei⁹ r̃c. Ideo aut̃ addit. Itex. n̄ qz p̃us sub lege fuerit. s̃z qz vt Hieronymus dicit. post euāgeliū suare legalia adeo p̃ctm̄ ē sic fuit̃ re idolatrie. Un̄ qz isti idolatre fuerāt si subyciāt se iugo circūcisōis r̃ aliaz legalium obfuationū q̃si ad eadē reuertunt̃ qd̃ antea in idolatriā fuerāt. s̃z aug. vō vt. s̃. dictū ē: circa legalium obseruantias triplex tēp⁹ distinguūt̃. s̃. tēp⁹ ante passionem. ante gratiā diuulgatā. r̃ post gratiā diuul-